

EMMEK FİİLİYLE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GEZİNTİ - II

Yakup KARASOY

Anadolu'ya 11. yüzyıldan itibaren giren Türkler, burada ikinci bir yazı dili oluştururlar. Bu yazı diline bilim dünyası; Batı Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkiye Türkçesi ve Eski Oğuz Türkçesi gibi adlar verir. Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled ve Yunus Emre gibi isimler, bu dönemin ilk temsilcileridir. Biz de *emmek* fiiliyle yaptığımız gezintiye Yunus Emre ile devam etmek istiyoruz.

Yunus Emre gönül yıkan insanın hacca gitmek için boşuna gayret etmesi gerektiğini ne güzel söylemiş:

“ak sakallu pîr koca bilmez hâli nice
emek yimesin hacca bir gönül yıkarısa” (Tatçı 1990: 305)

Bir başka şiirinde ise Yunus ilme ulaşmanın zorluğunu şöyle değerlendirebilir:

“okumaktan ma'ni ne kişi Hakk'ı bilmekdür
çün okudun bilmezsin hâ bir kurı emekdür” (Tatçı 1990: 105)

Yunus'tan yüzyıllar sonra Hüseyin Nihal Atsız, kahramanlığı tanımlarken bir başka “kuru emek”e dikkat çeker:

“Kahramanlık ne yalnız bir yükseliş demektir,
Ne de yıldızlar gibi parlayıp sönmemektir.
Ölmezliği düşünmek boşuna bir emektir;
Kahramanlık: Saldırıp bir daha dönmemektir” (Atsız 2012: 42)

Garib-nâme Oğuz Türkçesinin en önemli eserlerinden biridir. Âşık Paşa *Garib-nâme*'nin yedinci bölümünün üçüncü kıssasında, insan ömrünün yedi konağı bulunduğundan ve her konakta insanı menzilden menzile ulaştıran iş buyurucular olduğundan bahsederken bunların bir bölümünün anasından süt emen çocuklar olduğunu ve bunlara analarının şefkat gösterdiğini şöyle ifade etmiştir:

“bir şafı şol sūd emendür anadan
kim bulara analardur mihribân” (Yavuz 2000: 943)

Dede Korkut Oğuznâmeleri de Türk dilinin önemli kaynak eserlerinden biridir. Eserde *em-*, *emçek*, *emiş-*, *emzür-* kelimeleri geçmektedir. Burada *emiş-* fiiline “emişmek, karşılıklı emmek” anlamı verilmiş (Ergin 1997:105).

Kubbealtı Lugatı'nde *emişmek* fiiline “(kuzular için) süt emmek” (Ayverdi 2011: 862); *Türkçe Sözlük*'te ise konumuzla ilgili *emişmek* fiiline “1. Karşılıklı olarak emmek. 2. *hık*. Sağılmadan önce koyunlar kuzular tarafından gizlice emilmek”, anlamları verilmiştir (2005: 633). *Türkiye Türkçesi Ağzıları Sözlüğü*'nde ise *emişmek* “1. Sağmal hayvan yavruları annelerini sağılmadan önce gizli olarak emmek. 2. İki ayrı çocuk aynı kadını emmek, sütkardeş olmak. 3. Bir çocuk hastalandığı zaman iyileşmesi için yaşıtı bir çocuğun annesini emmek. 4. Yavru anasını emmek. 5. Emzirmek.” olarak tanımlanmıştır (1972: 1737).

Görüldüğü gibi emişmek fiiline sadece koyun değil sağmal hayvanlar keçi, inek, deve, at da dâhil edilmiştir.

Keçiler, koyunlar yazın yaylada otladıktan sonra belirli bir bölgede dinlenmeye çekilirler. Koyunların, keçilerin dinlendikleri bu yere Antalya-Gündoğmuş ağzında “ilkı” denir. Gelibolu-Çanakkale ağzında ise bu kelime *ilkılık* biçiminde yer almaktadır. *Ilkı* bir yer adıdır. *Ilkı*'ya gidilir, *ilkı*'dan gelir. Burası gölgeliği bol olan sulak bir yerdir. Bilindiği gibi kelimenin diğer bir şekli de “yılkı”dır. *Kubbealtı Lugatı*'nde *ilkı/yılkı* tek maddede toplanmış ve “1. hayvan sürüsü, 2. başıboş bırakılmış, alıştırılmamış at sürüsü” anlamları verilmiştir (Ayverdi 2011: 1338). *Ilkı*'da dinlenen hayvanlar sağıldıktan sonra kuzularıyla, oğlaklarıyla *emiş*'irler. Oğlakların analarını emmek için koşarken çıkardıkları sesi dinlemek, kaydetmek gerek. O sesi, değme müzik aleti çıkaramaz. Geçimini hayvancılıktan sağlayan insanlar için oğlakların, kuzuların sağımından önce anneleriyle emişi günlük kazancın bir anda yok olması demektir.

Dede Korkut Kitabı'na dönecek olursak *emiş-* fiili için şu örneği seçtik:

“Tatlu damağ virüp sorışduğum
Bir yasdukda baş koyup emişdüğüm
Karşu yatan kara tağları
Senden sonra men neylerem” (Ergin 1997: 183)

Acaba buradaki *emiş-* fiilinin anlamı sadece “emişmek, karşılıklı emmek” mi yoksa siz de bir cinsellik kokusu alıyor musunuz? Alıyorsanız Âşık Ömer’i okumalısınız. Türkçede *emmek* fiilinin yanı sıra bir de *em* ismi vardır. DLT’de hem *em* olarak hem de *em sem* olarak gördüğümüz bu kelime “ilaç” anlamındadır. Divan şairlerimiz, halk şairlerimiz bu ifadeleri sıklıkla kullanmışlardır. Örnek olarak Basit Türkçe akımının şairlerinden Aydınlı Visâî’nin bir beyitini alabiliriz:

“dün tabîb-i la’lüne emsem didüm biz hasta-dil
didi bîmârum çoğ illâ birine tımâr yok” (Mermer 2006: 165)

Divan ve halk şiirimizin büyük şairi Âşık Ömer, *emmek* fiilinin şart çekişi *emsem* ile *emsem* adını tevriyeli olarak kullanıyor gibi... Özellikle de “sor-” fiilini aynı ifade içinde ne kadar ustalıkla kullandığına dikkat edelim:

“Leblerin emsem umarken derde kıldım nâ-mizâç
Sorduğum şimdi budur var biliriz orda ilaç
Derdimin dermanı sensin sevdiğim sen var iken
Etme başın-çün beni gayri tabîbe ihtiyâç” (Karasoy-Yavuz 2010: 136)

Enderunlu Vâsîf’in da aşağıdaki beyiti dikkat çekicidir:

“lebin emmek emeli âlemin ey şûh ammâ
bana el virmez o söz âhere sor sorma bana” (Dilçin 1986: 242)

Âşık Ömer aşağıdaki şiirlerinde de *emseme* güzel örnekler verir:

“Çünkü nâmın gül-durur kim ol bana hemdem dedim
Bu dil-i mecrûhuma lutfunla kıl merhem dedim
Âteş-i aşkına düştüm leblerin emsem dedim
Dedi dilber âb ile âteş eder mi imtizâç” (Karasoy-Yavuz 2010: 137)

“Alsam dudağın ağzıma sükker gibi emsem
Âlemde hemân yâr-ile devrân benim olsa” (Karasoy-Yavuz 2010: 466)

Âşık Ömer *emmek* fiilinin ettirgen biçimi *emdirmek*’i de kullanır:

“Bize nisbet ol perî yârâna gerdân emdirir
Müstehâkkı var iken keyvâna gerdân emdirir

Çok nasihat eyledim yâr pendimi gûş eylemez
Kadr ü kıymet bilmeyen nâdâna gerdân emdirir” (Karasoy-Yavuz 2010: 185)

“Emdir lebinin kandini
Bana teslim et kendini
Çözdükçe göğsün bendini
Düğme Mevlâ’yı seversen” (Karasoy-Yavuz 2010: 346)

Ziya Gökalp, meşhur “*Lisân*” şiirinde emmek fiilinin olumsuz biçimini kullanır:

“Gayn’lı sözler emmeyiz
Çocuk değil, memeyiz!
Birkaç dil yok Tûrân’da
Tek dilli bir kümeyiz” (Gökalp 1952: 120)

TDK’nin *Tarama Sözlüğü*’ndeki madde başlarına da bir göz atalım. *emcek* (*emecek*, *emcik*, *emçek*) “meme”, *emeğen* “iyi emen, çok emen”, *emerce* (*emer*) “memeden kesilmemiş, meme emecek yaşta olan”, *emikdaş*, *emükdaş*, *emikdeş* “sütkardeş”, *emişmek* “emmek”, *emişdürmek* “emdirmek, yavrulara analarını emdirmek”, *emlik* “süt emme çağında olan”, *emek dartmak* “emek çekmek, zahmet çekmek, yorulmak”, *emek görmek* “emek harcamak, zahmet çekmek”, *emeğini yile vermek* “emeğini zayi etmek”, *emek yetürmek* “zahmet çekmek”, *emek yimek* “emek vermek, gayret sarf etmek, zahmet çekmek”, *emeklendürmek* “yormak, zahmete sokmak”, *emendürmek* “emek çektirmek, zahmet vermek, zahmete sokmak, yormak”, *emenmek* “zahmet çekmek, emek çekmek”, *emge* “ezâ, zahmet” (1967: 1458-1464). Ayrıca {*emzikli*} *bardak* ibrik örneği de dikkate değerdir (1967: 1465).

Burada *emek* ile yapılan birleşik fiilleri bir daha düşünelim:

“Taglar aşup berye söküp irak yire emek döküp
İstedüğün bundayiken bu ne ‘aceb sefer durur” (Tatçı 1990: 79)

Bu beyitte dikkatimizi *emek dökmek* deyimini çekmektedir. Tarihî sözlüklerimizde *emek dartmak*, *emek görmek*, *emek yetürmek*, *emek yimek* ifadeleri yer alırken Yunus’un kullandığı *emek dökmek*’e rastlamamak sözlük çalışmalarımıza daha epeyce emek vermemiz gerektiğini hatırlatmıyor mu? Tarihî Türkiye Türkçesiyle ilgili dönem sözlüklerimize hem emek hem de dökmek maddeleri içerisine *emek dökmek*’i de dâhil etmeliyiz.

Önceki dönemlerdeki *emgek* kelimesi ikinci hecenin başındaki -ğ/-g-lerin düşmesiyle artık *emgek>emek* olmuştur. Tıpkı *orğak>orak*; *bıçğak>bıçak* kelimelerinde olduğu gibi.

Tarama Sözlüğü'ndeki *emge* kelimesi "ezâ, zahmet" şeklinde anlamlandırılmış ve kaynak olarak Si.Da. XIV kısaltmasıyla Erzurumlu Kadı Mustafa Darir'in *Siyer*'i gösterilmiş (1967:1464). Bilindiği gibi iki heceli kelimelerin sonundaki ğ ve g'ler Batı Türkçesinde düşer. *arığ>arı*, *seviğ>sevi*, *tapuğ>tapu*, *kapığ>kapı* gibi. ğ ve g sesleriyle ilgili Batı Türkçesindeki ikinci kural ise iki heceli kelimelerin ikinci hecelerinin başındaki ğ ve g'lerin düşmesidir. *Emgek* kelimesinin *emek* olması gibi. *emge* örneği tipiktir. ET *emgek* kelimesinde iki değişimin de görüldüğünü ve *emge* yerine *emek*'in tutunabildiğini söyleyebiliriz.

TDK'nin *Derleme Sözlüğü*'nde *em-* fiili ve türevleriyle ilgili daha geniş bir kelime varlığıyla karşılaşırız: *embici* "küçük çocuğa anasının emzirirken söylediği söz", *emcek* (*emcik*, *emçek*, *emecen*, *emicek*, *emicik*, *emme*) "1. Meme 2. Meme başı, yapma meme, emzik" farklı yörelerden örnekler gösterilerek anlamlandırılmıştır. *emcek* "süt anne", *emceklîğ* "sütüyen", *emecen* (*emicen*, *emilcan*, *emilcen*, *emircek*) kelimeleri anlamlandırırken "2. Hayvanları emen bir çeşit yılan" ile *emecen* (III) "sigara ağızlığı" açıklamaları dikkate değer (1972: 1730-1732). *Emeç* (IV) "henüz memeden kesilmemiş buzağı", *emegen* "suyu çabuk emen maddelere verilen isim", *emekle-* "yavaş yavaş yürümek", *emeksiz* "üvey evlat, evlatlık", *emelek* (II) "henüz memeden kesilmemiş (çocuk)", *emendirmek* (I) [*emendirmeg*] "yormak, zahmet vermek", *emenmek* (I) [*emenmeg*, *emmek*] "1. Boş yere yorulmak, emek vermek, uğraşmak, didinmek 2. Çok fazla emek vermek, çalışmak 3. Gayret etmek", *emer* "memeden kesilmiş çocuk", *eme yara* "güç belâ, zorlukla, bin zahmet ve emekle", *emicek* "2. meme emme zamanı geçtiği halde, emmeye devam eden kuzu ve oğlakların ağızına takılan ince ağaçtan yapılmış burunsalık", *emilcen* "2. ineklerin memesini emen bir çeşit kertenkele", *emilik* (I) "bir haftalık keçi yavrusu" *eminmek* (II) "soğurulmak, emilmek", *emişçi* [*emlikci*(I)] "kuzu ya da oğlakları annelerine emdiren adam", *emişdirmek* "sağmal hayvanları sağdıktan sonra yavrularına emdirmek", *emişik* (I) [*emiş*, *emişiğ*, *emişme* (I), *emişük*, *emişüklü*, *emüşük*] "Süt kardeş", *emişik* (II) "sağmal koyun ya da keçilerin oğlak ve kuzuları ile otlamaya gitmesi", *emişken* (II) "1. Meme emmeye düşkün çocuk 2. Anasını sık sık emen kuzu", *emişme*(I) "sütlük", *emişme*(II) "bağdaşma, uyuşma", *emişmek*(III) [*emiştirmek*(I)] "1. sağmal hayvan yavruları annelerini sağılmadan önce gizli olarak emmek 2. iki ayrı

çocuk aynı kadını emmek, sütkardeş olmak 3. Bir çocuk hastalandığı zaman, iyileşmesi için yaşıtı bir çocuğun annesini emmek. 4. Yavru anasını emmek.”, *emiştirmek (II)* “koyun, keçi, sığır yavrularını annelerinin yanına bırakıp emdirmek.”, *emişük* “1. Her Cuma günü koyun ve keçilerin sağılmadan önce yavrularına emdirilmesi: Emişük günü”, *emiş yakış* “süt kardeşlik”, *emizik* “Ballıbaba, arslanağzı gibi çiçeklerin emilebilen kısmı.”, *emlek(I)* “1. Anası ölen kuzuları başkasına emzirme. 2. süt kuzusu.”, *emlig* “iyi cins kuzu.”, *emlik(I)* “Süt emmekte olan insan ya da hayvan yavrusu”, *emlik(II)* “1. Zamanından daha geç doğan kuzu ya da oğlak 2. körpe kuzu ve oğlak 3. Yeni doğmuş koyun yavrusu 4. Anası ölmüş kuzu 5. Keçilerin doğurdukları ilk yavru 6. Mevsimsiz doğan kuzu 7. İyi yetişmesi için analarından süt alınmayan koyun ve keçi yavruları 8. Zamanından sonra kuzulayan koyun 9. Yazın doğmuş koyun yavrusu 10. Özel bir şekilde beslenen koyun ya da keçi 11. Yoksul bir ailenin geçimine yarayan sağmal hayvan”, *emlik(III)* “2. Bir çeşit hastalığın tedavisi için, soyularak suyu emilen yaş çam kabuklarının iç taraftaki beyaz etli kısım”, *emlik kuzu* “henüz ot yememiş yalnız anasını emen kuzu”, *emlik oğlak* “İki üç aylık olan keçi yavrusuna verilen isim”, *emmeye yaramak* “Faydalanılabilir, yararlanılabilir olmak”, *emmik [emnik, emlik]* “Koça gelen kuzu”, *emzek* “küçük çocuklara süt verilmesine yarayan lastikten yapılmış araç, biberon”, *emzik (IV)* “hayvanların memelerinin uçları”, *emzik (V)* “[emzikli] sigara ağızlığı”, *emzikçi* “başkasının çocuğunu emziren kadın, süt nine”, *emzikleme* “bulutların, yağmur yağacak biçimde olması”, *emzikli* “ağaçtan yapılmış su kabı”, *emzik sakızı* “çamlardan elde edilen bir çeşit sakız”, *emzik sopası* “ibrik emziği yapmak için kullanılan örs.”, *emzük otu* “boru ya da çan çiçeği”, *emziüh sürmek* “çocuğunu emziren anne, yeniden hamile kalmamak, süt korumak” (1972: 1730-1742). Burada *emlik kuzu* ifadesinde, *emlik* kelimesinin *emiglik* > *emilik* > *emlik* şeklinde bir gelişme gösterdiğini unutmamalıyız.

Bu örneklerle bakarak *em-* fiilinden yapılan isim ve fiillerin Anadolu ağızlarında birbirine yakın ama yakın olduğu kadar küçük anlam farklılıklarıyla kullanıldığını söyleyebiliriz. “Sigara ağızlığı” anlamındaki *emzik*, *emzikli* kelimesinin “filtreli sigara” anlamında da kullanıldığı gibi argoda “nargile marpuçu, sigara ağızlığı” anlamlarına da gelmektedir.

TDK'nin *Türkçe Sözlüğü*'nde ise *em-* fiili ve onun türevleri madde başı olarak şöyle geçmektedir: *emcek*, *emcik*, *emdirme*, *emdirmek*, *emdirtme*, *emdirtmek*, *emeç*, *emek*, *emekçi*, *emekçilik*, *emekçi*, *emekleme*, *emeklemek*, *emekli*, *emeklilik*, *emeksiz*, *emektar*, *emici*, *emicilik*, *emik*, *emilme*, *emilmek*, *emiş*, *emişme*, *emişmek*, *emiştirme*, *emiştirmek*, *emlik*, *emme*, *emmeç*, *emmek*, *em-*

zik, emzikli, emziksiz, emzirilme, emzirilmek, emziriş, emzirme, emzirmek, emzirtme, emzirtmek (2005: 631-635). Bu listeye emekçi sınıfı, emeklilik çağı, bireysel emeklilik gibi genişlemiş şekiller alınmamıştır.

Emmek fiiliyle yapılan *anasından emdiği süt burnundan gelmek, aslan sütü emmiş, çiğ süt emmiş, helâl süt emmiş, kanını emmek, meme emmek, süt emmek; el emeği, göz emeği, sağdıç emeği* gibi bazı deyimlerden de bahsetmemiş olmayalım.

Tevfik Fikret *emek vermek* deyimini *Resim Yaparken* adlı şiirinde ne güzel kullanıyor!

“On gündür işte uğraşiyor fikr ü sanatım
Bir mevc-i hisse vermek için şekl-i irtisâm
Seyr eylerim bu levhayı artık ale'd-devâm
Verdim emek diye” (Dilçin 1983: 386)

Levni de meşhur *Atalarsözü Destanı*'nda *emek çekmek*'i şöyle kullanır:

“Tâlib-i marifet çekerse emek
Yügrük at artırır yemin giderek
Şâire ser ile saz u söz gerek
Yalnız taş olmaz divar demişler” (Dilçin 1983: 329)

Âşık Dertli de ise *emek çekmek* şöyledir:

“Benzeyemez hûr u melek hizmetine çektik emek
Dişleri zer şâne gerek zülfü perîşan güzde” (Dilçin 1983: 362)

Tariz sanatı söylenen sözün ya da kavramın gerçek ve mecazlı anlamı dışında büsbütün tersini kastetmektir. Huzûr'den aldığımız aşağıdaki dörtlük bu sanatın güzel bir örneğidir:

“Eğer ister isen efkâr görmemek
Asla gönül yapma çekme boş emek
Babanın hayrına verme bir ekmek
Aç kalıp da kapı kapı dilenme” (Dilçin 1983: 418).

Bütün bunlara ek olarak *oğlan ağlamayınca emcek (meme) verilmez, anasından emdiği süt burnundan geldi, sünger emdiği suyu sıkan ele kusar, altı aylık emeciğim, kuş başlı yumacığım; değirmencinin emeği fareleri kışın kör eder; sağdıç emeği nice dir, öğütleri hiçedir; ver emeği, ye yemeği; umudum/ümidim kalacağına emeğim/emek kalsın, işçi emeğinden satılır, boğazından bağlanır; el emeğine ayak direnmez, emeğin sağdıç emeğine dönsün, üstad üstadın emeğini zayi etmez, emek olmayınca sömmek olmaz, emek omuzda*

kalmaz, evlat hoş emek boş; kimine emek, kimine yemek; söylemekten söz uzar, artar emek; çocuk emeklemeden yürümez; oğlanlar paşa, emekler boşa; yeldim yeldim yele verdim, emeklerimi sele verdim; er emekli olursa, kadın yemekli olur; emeksiz demek/eğlence olmaz; sütün tadını, kısır emen buzağı bilir; dana ne kadar büyüse gene anasını emer, emgin kuzu çok uyur, insan çiğ süt emmiştir gibi atasözlerinde de em- fiili ve türevlerini görmek mümkündür (Yurtbaşı 2012: 736).

M. Âkif Ersoy büyük bir emekçidir. Ömrünü milletine adamıştır. Âkif cehaletle, aydınlanmayla uğraşır. İnanıldığı gibi yaşamayan insanların yaşadığına inanmaya başlamasının ortaya çıkardığı sorunları dile getirir. Bizim son iki yüz yıldır bir Avrupa maceramız var. Avrupa ile hayatın her alanında iç içeyiz. Avrupalı olmak için, Batılı olmak için büyük paralar, büyük emekler harcıyoruz ama Şarklı yönümüzü bir türlü aşamıyoruz. *Süleymaniye Kürsüsü*'nde Âkif, Avrupa'ya okumaya gönderilen öğrencileri sorgularken şöyle diyor:

“İmam,
Günde on kerre gelip istediniz, hep verdim
Yine vermezsem eğer millet için nâ-merdim
Yalnız, ehline gitsin bu emekler... Olur a,
İş bizim Avrupa yârânına benzer sonra!” (Ersay 2013:192)

“Vaiz Kürsüsünde” şiirinde ise yine aynı şekilde uyanmamız, yükselmemiz için şu dizeleri söylüyor:

“Ne intibâha çalışmak, ne itilâya emek;
Cihan yıkılsa bizim halk uyanmadan gidecek” (Ersay 2013: 301)

Son olarak günümüz şairlerinden de bir örnek alalım:

“Bağ bozumu derdi dedem
Pabuçlarıma baktım hep
Zor takılıp düşmemek
Pek suçlu da sayılmaz
Sabrı ördü örümcek
Uz'dan az
Öz'den uz...
Ne zormuş büyümek
Hay Allah!
Aynı tattan
Hem şeker hem sirke emmek” (Yazıcı 2017: 17)

Buraya aldığımız örnekler belirli kaynaklardan seçme örneklerdir. Türkçe eklemeli bir dildir. Türkçenin kelime yapımı kurallarına göre yazılan, herhangi bir şair veya yazar tarafından kullanılan *em-* fiilinden türemiş başka kelimeler olabilir. Hatta diğer Türk lehçelerinde de bazı türevler olabilir. Bizim buradaki amacımız *emmek* kelimesinin anlam zenginliğine vurgu yapmaktı fakat konu gittikçe genişledi ve elinizdeki yazı ortaya çıktı.

Çocuğun ilk fiili *em-* fiildir. Öteki memeliler doğar doğmaz annelerini içgüdüsel olarak emmeye başlarken insan yavrusu bu işi niye yapamıyor? Acaba dokuz ay, on günlük süre yetmiyor mu? Bugün dokuz ay, on günlük çocuk normal; altı aylık, yedi aylık çocuklar erken doğmuş (prematüre) sayılıyor. Doğru mu diye düşünmüyor değilim. Bu çocuk annesini emerken emek harcıyor. Terliyor, yoruluyor. İşçiler, emekçiler, bilim insanları, el veya beyin gücüyle çalışan herkes yoruluyor. Bebek emeklemeye başlayınca anne baba seviniyor. Bebek yorulunca uzanıp kalıyor. Emegin kutsallığıyla ilgili gerek dinimizde gerekse kültürümüzde oldukça önemli deyimler, atasözleri var. Peygamberimiz “işçinin ücretini alın teri kurumadan ödeyiniz” diyor. Acaba bu sözün anlam genişliğine işçileri sigortalı yapmak, işçinin hakkını yememek girmez mi? Ya beyniyle düşünen, üreten insanlara hangi muameleyi uygun görmeliyiz?

Emmek doğumdan sonraki hayatın ilk eylemidir. Her şey *em(m)ek*'le başlar, *emek*'le devam eder. Cengiz Aytmatov'un eserinden Türkçeye çevrilen ve *Selvi Boylum Al Yazmalım* adıyla Türk sinemasının unutulmazları arasına giren filmde Asya, sevgiyi “Sonunda coşkun dere durulur, yapraklar kurur dökülür, yağmur diner, güneş çıkardı. Sevgi neydi? Sevgi sahip çıkan dost, sıcak insan eli, insan emeği miydi? Sevgi iyilikti, sevgi emekti.” diye tarif etmiyor muydu?

Kaynaklar

ATSIZ, Hüseyin Nihal (2012), *Yolların Sonu*, İstanbul: Ötüken.

AYVERDİ, İlhan (2011), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı.

Derleme Sözlüğü (1972), Ankara: TDK Yayınları.

DİLÇİN, Cem (1983), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.

_____ (1986), “Gazel”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-416-417: 78-248.

ERGIN, Muharrem (1997), *Dede Korkut Kitabı I-II*, TDK Yayınları.

ERSOY, Mehmet Akif (2013), *Safahat*, Ankara: Akçağ Yayınları.

- GÖKALP, Ziya (1952), “Lisan”, *Ziya Gökalp Külliyyatı I: Şiirler ve Halk Masalları*, Ankara: TTK Yayınları.
- KARASOY, Yakup ve Orhan Yavuz (2010), *Âşık Ömer Divanı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yay.
- MERMER, Ahmet (2006), *Türki-i Basit ve Aydınli Visâli'nin Şiirleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tarama Sözlüğü* (1967), Ankara: TDK Yayınları.
- TATCI, Mustafa (1990), *Yunus Emre Dîvanı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2005), Ankara: TDK Yayınları.
- YAVUZ, Kemal (2000), *Âşık Paşa Garib-nâme I/2*, İstanbul: TDK Yayınları.
- YAZICI, Ayşe (2017), “B/ağ”, *Edebiyat Ortamı*, 55: 17.
- YURTBAŞI, Metin (2012), *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul: Excellence Publishing.